

10 februari 2022

Bestuursreactie NWO en KNAW bij advies Permanente Commissie voor Nationale Instituten

Op 14 januari 2022 hebben de besturen van NWO en KNAW het eerste advies van de Permanente Commissie voor de Nationale Instituten (PCNI) onder voorzitterschap van prof. dr.ir. W. van Saarloos ontvangen. NWO en KNAW zijn de commissie zeer erkentelijk voor het advies en herkennen de genoemde thema's en de belangrijkste observaties daarbij. In deze reactie gaan wij in op de verschillende elementen van het advies en op de wijze waarop wij voornemens zijn deze adviezen te implementeren.

NWO en KNAW hebben de Permanente Commissie Nationale Instituten in 2020 ingesteld om te adviseren over wetenschappelijke en maatschappelijke ontwikkelingen waar het portfolio van nationale onderzoeksinstituten op in zou kunnen/moeten spelen. Dit eerste advies is de uitkomst van een serie online consultaties met ruim 100 wetenschappers en universitaire bestuurders uit alle wetenschapsdomeinen en een strategische conferentie in november 2021 met 50 fysiek aanwezige en 100 online deelnemers. Voor de eerste strategische conferentie koos de PCNI voor een focus op het thema 'infrastructuur', omdat dit relevant is voor alle wetenschapsdomeinen. Ook signaleerde de PCNI in haar startnotitie dat klimaatonderzoek een belangrijk thema is.

De thema's die de PCNI signaleerde in haar startnotitie kregen veel bijval in de door de commissie georganiseerde consultatierondes. Nadere discussies tijdens de conferentie leidden tot aanvulling en aanscherping van de thema's. Dankzij de gekozen aanpak kan het PCNI advies op breed draagvlak in alle wetenschapsdomeinen rekenen.

Het advies van de PCNI bevat, kort samengevat, twee voorstellen voor instituten-nieuwe-stijl. Het eerste voorstel is om te komen tot een nationaal instituut voor **data**-infrastructuur, -opslag en -beheer, om de krachten te bundelen op dit onderwerp en om samenwerking over domeingrenzen heen mogelijk te maken. Daarbij wordt voorgesteld om zich als eerste te richten op de medische en sociale wetenschappen, waar unieke kansen liggen voor zowel de wetenschap als voor de impact van het onderzoek voor de maatschappij, en waar een nieuw instituut ook de omgang met privégevoelige informatie op het hoogste niveau kan waarborgen. Het tweede voorstel is een oproep om de handen ineen te slaan op het gebied van **klimaat**onderzoek en daartoe een nieuw en breed gedragen nationaal instituut "nieuwe-stijl" op te richten, dat de noodzakelijke intensivering van het onderzoek binnen alle relevante disciplines kan versnellen en een sterke impuls kan geven aan de broodnodige samenwerking tussen de verschillende disciplines en wetenschapsdomeinen op dit thema. Het nieuwe instituut zou een sterk aanjagende en coördinerende rol moeten krijgen en verbonden moeten zijn met universiteiten, het KNMI en andere partners.

NWO en KNAW danken de PCNI voor deze twee concrete voorstellen en herkennen de behoefte aan coördinatie op de genoemde onderwerpen. De oproep tot meer afstemming, coördinatie en krachtenbundeling op het gebied van data sluit aan bij de eerdere roep tot afstemming in dit veld dat eerder al geleid heeft tot de landschapsanalyse van het Nationaal Platform Open Science (NPOS),

waarin ook gepleit werd voor een nationaal expertisecentrum. Tegelijkertijd is duidelijk dat verschillende domeinen uiteenlopende vragen en behoeften hebben. NWO heeft daarom in 2021 het initiatief genomen voor de oprichting van een aantal thematische DCC's (Digital Competence Centers), langs drie domeinlijnen (SSH, Beta-technisch en LSH) om te komen tot het soort van bundeling, afstemming en coördinatie waartoe in het advies van de PCNI ook wordt opgeroepen. Onderwerpen als training, maar ook hoe om te gaan met persoonsgevoelige data, punten die de PCNI noemt als urgente vraagstukken, staan nadrukkelijk op de agenda van die thematische DCC's, maar ook bij andere reeds bestaande netwerken in dit veld. Het ligt voor de hand om allereerst te verkennen in hoeverre deze thematische DCC's en al bestaande netwerken de behoeften in deze domeinen al adequaat zullen gaan bedienen of dat daarbovenop nog meer nationaal gecoördineerde actie nodig is. NWO en KNAW zullen samen stappen ondernemen om mogelijkheden voor meer synergie in data-infrastructuur van domein specifieke initiatieven te inventariseren zoals onder meer bij DANS, Health RI, ODISSEI en CLARIAH, om een paar voorbeelden te noemen.

De oproep om op het thema klimaat de handen ineen te slaan hebben NWO en KNAW met enthousiasme omarmd: kort na het uitbrengen van het voorlopig advies¹ hebben de besturen van NWO en KNAW besloten samen op te trekken in de uitwerking van een nationaal instituut-nieuwe-stijl voor klimaatonderzoek, waarbij nadrukkelijk alle relevante partijen in het land betrokken zullen worden. De aanbevelingen en suggesties in het PCNI advies voor de aanpak en uitvoering zijn daarbij zeer behulpzaam. NWO en KNAW staan op het punt een Taskforce Klimaat in te stellen, met leden vanuit alle wetenschapsdomeinen, nadrukkelijk ook de sociale en geesteswetenschappen. De Taskforce Klimaat wordt gevraagd een drietal sporen verder uit te werken: 1) het oprichten van een Nationaal Klimaatpact 2) het oprichten van een instituut-nieuwe-stijl voor klimaatonderzoek, 3) het opstellen van een nationaal programma voor geïntegreerd klimaatonderzoek. Als een van de eerste acties zal de Taskforce met NWO en KNAW het bredere veld, nadrukkelijk ook buiten de instituten en universiteiten, betrekken bij de vervolgstappen. De KNAW heeft daarnaast een klankbordgroep Klimaat ingesteld, die zich richt op het samenbrengen van alle expertise binnen de KNAW richting een breed publiek en richting overheid en politiek. De Taskforce Klimaat en de KNAW-klankbordgroep kunnen een rol spelen bij de vorming van de onafhankelijke wetenschappelijke adviesraad, die, zoals geformuleerd in het regeerakkoord, de minister voor Klimaat en Energie adviseert. KNAW en NWO zullen er op toezien dat dit spoor van op wetenschappelijk onderzoek gebaseerde beleidsadvisering ('science for policy') aangesloten blijft bij het wetenschappelijk onderzoek bij het instituut-nieuwe-stijl zodat er optimale uitwisseling is van kennis.

Naast de twee concrete aanbevelingen op het gebied van data-infrastructuur en klimaat merkt de PCNI op dat er in het Nederlandse wetenschapsveld ten aanzien van nieuwe initiatieven vooral behoefte is aan een vernieuwingsslag, aan 'nationale instituten nieuwe stijl': instituten die een sterke aanjagende, verbindende, coördinerende rol hebben op brede en complexe domeinoverstijgende thema's. Deze instituten moeten onderzoekers in het land vanuit universiteiten en andere onderzoeksinstituten samenbrengen en daarmee voortbouwen op bestaande sterktes en deze met elkaar verbinden. Het PCNI advies benoemt meerdere kenmerken waaraan deze instituten-nieuwe-stijl zouden kunnen voldoen en geeft suggesties voor de wijze waarop deze zouden kunnen worden vormgegeven. Nieuwe concepten zoals 'instituut-nieuwe-stijl' of de 'verenigingsstructuur' verdienen evenwel nog nadere uitwerking en gedachtevorming. NWO en KNAW danken de PCNI voor hun waardevolle suggesties en zullen deze in eerste instantie gebruiken bij de uitwerking van het nieuw

¹ Eind november stelde de PCNI reeds in een voorlopig advies de besturen van KNAW en NWO op hoofdlijnen op de hoogte, vanuit de gedachte dat er met een nieuwe regering op komst een kans lag (en ligt) om actief bij te dragen aan de uitwerking van het nieuwe regeerakkoord in concrete plannen en beleidsvoornemens

op te richten klimaatinstituut. De suggesties bieden tevens inspiratie en aanknopingspunten om de meerwaarde van het bestaande institutenportfolio nog verder te vergroten.

Tenslotte merkt de PCNI op dat in alle discussies ook duidelijk naar voren is gekomen dat er in het Nederlands financieringssysteem van onderzoeksfaciliteiten een gebrek aan balans ervaren wordt tussen impulsfinanciering en structurele langetermijnfinanciering. Met name bij de ontwikkeling, exploitatie en het toegankelijk maken en houden van nationale onderzoeksfaciliteiten vervullen onze instituten een belangrijke rol. Het financieringssysteem en de druk daarop in de afgelopen jaren heeft ertoe geleid dat onze nationale instituten (maar ook andere instituten, zoals bijvoorbeeld HFML-Felix) in hoge mate afhankelijk zijn geworden van competitieve financiering om wetenschappelijke infrastructuur van nationaal belang te kunnen blijven vernieuwen en onderhouden. Dit legt een grote druk op de middelen die binnen calls zoals de Roadmap Grootschalige Wetenschappelijke Infrastructuur beschikbaar zijn. De besturen van NWO en KNAW onderschrijven deze observatie met klem. Het nieuwe regeerakkoord met langjarige extra middelen voor onderzoek en innovatie biedt mogelijkheden om deze balans te herstellen.

De besturen van NWO en KNAW bedanken de PCNI voor hun inspanningen, voor de organisatie van de strategische conferentie waarin breed is opgehaald waar de behoeften liggen, en het zeer bruikbare advies dat dit heeft opgeleverd.